
Amra FESTIĆ¹

Korupcija i nezakoniti promet: uticaj izbornih rezultata na organizirani kriminal

Corruption And Illegal Trade: The Influence Of Election Results On Organized Crime

Sažetak

Bosna i Hercegovina se nalazi pred oktobarskim izborima, koji će kadrovski profilirati vladu sa četverogodišnjim mandatom. S obzirom da je politička i sigurnosna situacija za prijem stranih ulaganja u Bosni i Hercegovini neatraktivna za strani privatni kapital, aktualno je na osnovu komparativne analize sa državama u regionu upoznati se sa mogućim uticajima izbornih rezultata na djelovanje organiziranog kriminala. Člankom se tretira kauzalni odnos političkih aspekata (demokratskih procesa, izbora) na sigurnosnu situaciju (kretanja i djelovanja organiziranih kriminalnih grupa).

Promjena vlasti implicira i izmjene sistema saradnje korumpiranih političkih krugova sa krijumčarskim kanalima. Korumpirani političari koriste uhodane ilegalne kanale za kontrolu državne ekonomske elite, kako bi određenim pravnim licima obezbijedili prednost na tržištu, zanemarujući sve pretpostavke jednakopravne konkurencije. Angažman obavezno prati i vrijedna naknada. Na drugoj strani, ovakve ekonomske grupacije su direktni taoci političkih stranaka koje ih štite, s obzirom da ih parazitska poslovna strategija čini nekonkurentnima u normalnim tržišnim okolnostima. Zauzvrat, stanoviti elitistički političari vremenom postaju ovisnici grupa koje ih podmićuju.

Modus operandi funkcioniranja postojećih i kreiranja novih krijumčarskih kanala je angažiranje odanih stranačkih ljudi koji ne posjeduju potrebne kvalifikacije za rad u carinskim ili graničnim službama. S druge strane,

¹ Mr. sci., asistent na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu

pripadnici ovakvih krijumčarskih kanala, u namjeri osiguranja protivpravne zaštite i dobiti, redovno nude mito novoimenovanim funkcionerima. Vladajuća politička elita se neće zadovoljiti samo korištenjem nezakonitih kanala za sticanje protivpravne imovinske koristi, već će pomenuta iste kanale koristiti za kontrolu "konkurencije".

U navodima prezentiramo dva slučaja iz zemalja Regiona Jugoistočne Evrope, u kojima je prikazano flagrantno kršenje osnovnih kodeksa ponašanja radnika organa uprave u uslovima dobro organiziranog kriminala.

1. "Albanski posao"

U slučaj poznat pod nazivom "Albanski posao" bila su uključena dva službenika Ministarstva odbrane i jedan službenik Ministarstva unutrašnjih poslova. Izvršenju djela su neposredno pomogli pripadnik makedonske obaviještajne službe i pukovnik iz Albanije. Predmet krivičnog djela je bilo 100 minobacača i 10.000 mina. Istraga skandala je pokazala da je oružje prebačeno srpskoj vojsci u Bosni i Hercegovini. Bio je to klasičan primjer funkcioniranja krijumčarskog kanala uz pomoć vladinih službenika i pripadnika sigurnosnih službi tri države, a u namjeri sticanja lične protivpravne koristi. Šest kamiona natovarenih oružjem je neometano prošlo granice Bugarske, Makedonije i Srbije, u pratnji relevantnih policijskih snaga. Iako je Bugarska pretrpjela gubitak od nekoliko miliona USD, sud još nije donio presudu u ovom slučaju.

2. "Slučaj Atia"

Tokom 1993.godine, kanal krijumčarenja cigaretama u vrijednosti od nekoliko miliona USD bio je izuzetno prisutan u mornaričkoj bazi Atia koja se nalazi blizu grada Bourgas-a na Crnom Moru. Grčki brod "Vati" je natovaren teretom od 4.500 kartona cigareta iz luke Bourgas prema Novorosiysk-u, prešao Zaliv Bourgas, nakon čega je u vojnoj bazi, teret pretovaren na pet kamiona, koji su ponovno ušli u Bugarsku i nestali. Krijumčarenje je prouzrokovalo štetu u iznosu od 1 miliona USD na ime neplaćenih carinskih dažbina i akcize. Daljom istragom je utvrđeno da ovaj krijumčarski kanal funkcionira već dvije godine, te da se koristio i za pretovar deset tankera nafte. Shemu krijumčarenja je postavio Sirijac kurdskog porijekla, bivši agent tajne službe Bugarske (do 1989.), vlasnik kompanije registrirane u Minhenu 1988.godine. Komandant vojne baze je bio jedan od navodno umiješanih u cijeli slučaj. Tadašnji Premijer Bugarske, prof. Ljuben Berov, je izjavio, da je grčkom brodu najvjerojatnije bio odobren ulazak u vojnu bazu nakon što je "nekoliko

miliona stiglo na ruke" prave osobe. Slučaj još nije saslušan pred sudom. Ovo je klasičan primjer privatnog krijumčarskog kanala koji uključuje zvaničnike iz organa uprave i Ministarstva odbrane.

Mjere za sprječavanje prekogranične korupcije

Analizom niza slučajeva korupcije prekograničnih službi, prepoznamo nekoliko osnovnih pretpostavki za preventivno djelovanje u okvirima suzbijanja korupcije. Glasno, često i nedovoljno precizno zagovarana strategija transparentnosti na privrednom i državnom planu onemogućava dugotrajan proces korupcije. Koncept transparentnosti isključivo zavisi od nivoa građanskih sloboda u datom društvu, slobode štampe i snage civilnog društva: transparentnost sama po sebi ne znači ništa ukoliko ne postoji neko ko će pratiti nezakonitu pojavu i djelovati u pravcu njenog suzbijanja.

Sinhroniziranje mjera trgovinske politike je neophodno razmatrati u navedenom kontekstu, s obzirom na činjenicu da transparentnost onemogućava zloupotrebu zakonski nedovoljno reguliranih pojava i skraćena faza u postupku, što dovodi do smanjenja mogućnosti za ubiranje nezakonite dobiti. Činjenica je da bi se načelna revizija trebala odnositi i na zakonsku regulativu van područja korupcije, ali i da će provođenje revizije zahtijevati znatne resurse: povećanje plata službenicima se pokazalo optimalnim poticajem za smanjenje korupcije. Međutim, uz jaku političku volju bilo bi moguće pooštriti kontrolu javnosti nad radom administrativnog aparata uz istovremeno povećanje odgovornosti službenika u organima uprave, znatno sužavajući prostor za stvaranje bilo kakve vrste monopola ili diskrecionih ovlaštenja u svrhu ostvarenja ličnih interesa².

Ponuđena rješenja iz gornjih navoda se mogu koristiti za korupciju svakog usmjerenja, a ne isključivo prekograničnog. Prekogranična korupcija zahtijeva regionalno i međunarodno kontradjelovanje, ovisno od dinamike pojave. Regionalna carinska i saradnja na planu pravilne provedbe zakona redovno rezultira uvećanim troškovima, odnosno smanjenom dobiti u "poslovima" nelegalnog prometa robama, ljudima i kapitalom. Usaglašavanje zakona koji reguliraju materiju kontrabande i promet zabranjenim materijama može pomoći u kreiranju neophodnih preduslova za osiguranje sopstvenih granica. Regionalna privredna saradnja koja otvara granice i smanjuje administrativne troškove trgovine,

² (Klitgaard, Robert- "Controlling Corruption", Berkeley: University of California Press 1998)

smanjuje mogućnost za "ubiranje" zarade. Istovremeno, slične mjere vanjskotrgovinske politike u prilog široko rasprostranjenoj regionalnoj ekonomskoj saradnji smanjuju ovisnost o jednom resursu ili opredijeljenosti prema izvozu, vrsti investicija ili tehnologiji. Regionalizacija pooštava ekonomsku i političku konkurenciju. Kao i svaka druga strategija, regionalizacija kao rješenje problema prekogranične korupcije posjeduje izvjesne rizike: regionalne carinske unije ili konzorciji organa za pravilnu provedbu zakonskih propisa postaju laka meta korupcionaških krugova kojima bi se dopao koncept velikih regionalnih tržišta i nesmetanog kretanja roba.

Zaključujemo da bi strategija borbe protiv prekogranične korupcije bila realna do one mjere do koje su male i države ovisne o jednom resursu ili tržištu u stanju da konsolidiraju raspoložive mehanizme u borbi protiv korupcije.

Regionalni centar za borbu protiv prekograničnog kriminala - (Southeast European Co-Operative Initiative - SECI)

Bosna i Hercegovina se potpisivanjem Sporazuma o saradnji na prevenciji i borbi protiv prekograničnog kriminala, 26.maja 1999.godine, obavezala na aktivnu podršku regionalnoj borbi protiv organiziranog kriminala putem³:

1. omogućavanja izvršne koordinacije;
2. uspostavljanja i održavanja komunikacijskih kanala na omogućavanju sigurne i brze razmjene informacija;
3. uzajamne administrativne i ostale vrste tehničke pomoći putem razmjene profesionalnih kapaciteta, naučnih i tehničkih saznanja;
4. razmatranja uvođenja i testiranja nove opreme ili procedura; te
5. svakog drugog oblika saradnje po pitanjima čije rješavanje zahtijeva zajedničku akciju;
6. provedbi modela "kontroliranih pošiljki" u skladu sa domaćim zakonodavstvom relevantnih država.

U osnovi, strane potpisnice Sporazuma se obavezuju da putem "delegiranih predstavnika pružaju administrativnu pomoć u skladu sa Sporazumom, na polju otkrivanja, provođenja istrage, gonjenja i suzbijanja prekograničnog kriminala".⁴

³ Član 3. – Oblici posebne pomoći- "Sporazum o saradnji na prevenciji i borbi protiv prekograničnog kriminala"- 26.maj 1999.godine.

⁴ Član 2.-Sporazum..."

Pomenuti Sporazum se provodi u okviru SECI, čiji je idejni projekat lansiran u okviru Euroatlanske inicijative, maja 1995.godine u Beču. Zemlje članice u SECI su: Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Grčka, Mađarska, Makedonija, Moldavija, Rumunija, Slovenija i Turska.

Januara 1998.godine, u Ženevi, Komitet SECI je prihvatio prijedlog Rumunije o osnivanju Regionalnog centra za suzbijanje prekograničnog kriminala, sa sjedištem u Bukureštu. Ideja Centra počiva na načelima jedinstvene borbe carine i policije na zajedničkom projektu suzbijanja organiziranog kriminala; projekat je po svojoj prirodi isključivo operativnog karaktera, bez političke pozadine; rad Centra je usmjeren na saradnju sa Svjetskom carinskom organizacijom i Interpol-om.

Mr.sci. Amra Festic

Abstract

Bosnia and Herzegovina is heading towards October elections, that will decide about structure of the government for the next four years mandate. Considering that political and security situation still does not attract foreign private capital, it is useful to apply comparative analysis with other states in the region and to become more familiar with possible influences of election results on the parts of organized crime. This essay is concerned with causal relation of political aspects (proces of democratisation, elections) on the security situation (movements and actions of organised criminal organisations).